

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В УМОВАХ СВІТОВИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Важливою передумовою збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку регіону, окремої країни і світу в цілому є екологізація процесів виробництва, переведення усієї системи економічного відтворення на принципи, що відповідають завданням збереження навколишнього природного середовища.

Така постановка питання означає радикальну оптимізацію користування ресурсами під час господарської діяльності та споживання, вироблення нових пріоритетів розвитку, котрі б органічно поєднували фінансову ефективність господарської діяльності та її екологічні наслідки. Це стосується зокрема і України, котра характеризується вкрай нераціональним та неефективним споживанням ресурсів, несприятливими екологічними умовами життя населення, ускладненнями функціонування господарських систем через їхню високу енергетичну та сировинну витратність.

Дієвий підхід до вирішення проблем сталого розвитку на окремому територіальному просторі демонструє, що визначити адекватні засоби реалізації сталого збалансованого розвитку можливо тільки ґрунтуючись на позиції комплексного дослідження ситуації на стику глобального, національного, регіонального і локального рівнів [5].

Питання економіко-екологічних аспектів глобалізації, міжнародних економічних відносин розглядали та висвітлювали фахівці ООН, Світового банку, СОТ, Комісії ЄС, інших впливових міжнародних інститутів, які за результатами роботи виступали з аналітичними доповідями та публікаціями. Особливо в цьому контексті необхідно відзначити таку неурядову структуру, як Римський клуб, під егідою якого було вироблено чимало важливих концептуальних підходів, висновків та практичних рекомендацій.

Разом з тим, наявність безумовно значущих досліджень, які було проведено, не відкидає потреби в подальшому висвітленні важливих питань практичної реалізації збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку регіону, що потребує відповідного економіко-організаційного та інституційного забезпечення. Причому це стосується як завдань національного рівня, так і проблем регіонального розвитку.

В цьому контексті має велике значення аналіз міжнародної практики регіонального природокористування та захисту навколишнього природного середовища при розв'язанні задач динамізації виробничих механізмів, забезпечення їх конкурентоспроможності. Він дозволить обрати найбільш близькі до українських умов і дієві екологічні моделі господарського розвитку регіонів.

Здійснений аналіз теоретичних та практичних аспектів збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку України в цілому та окремих її регіонів [2, 4] доводить, що концепція сталого розвитку суспільства, зорієнтована на оптимальне задоволення потреб людей, забезпечення високої якості життя, раціональне використання природних ресурсів і збереження довкілля, повинна базуватися на дотриманні сукупності основних системних передумов. Зокрема необхідно, щоб структура економіки, спеціалізація та розміщення продуктивних сил якнайтісніше узгоджувалися з наявними природними ресурсами, продуктивним, відтворювальним і асиміляційним потенціалом навколишнього природного середовища [3]. При цьому виявлено, що саме регіональний рівень має стати базою для створення умов щодо нормального духовного, культурного та психофізичного розвитку людини в рамках визначення достатньої межі її потреб та споживацьких інтересів.

За таких умов рівень та характер використання природних ресурсів, насамперед земельних, водних і мінерально-сировинних, масштаби й напрями капіталовкладень, орієнтація техніко-технологічного та організаційного прогресу мають бути узгоджені не лише з поточними, а й з

перспективними потребами населення регіону.

Визначальні об'єктивні фактори регіонального розвитку повинні бути враховані при розробці концепцій, програм і планів розвитку окремого регіону як на тривалу перспективу, так і на порівняно короткі терміни виконання. Розвиток сучасних виробничих відносин вимагає домірності суспільно-територіальних структур, що має базуватися не тільки на врахуванні сучасних регіональних умов, факторів та природних ресурсів, а й спиратися на вже створені соціально-історичні передумови.

Перехід до збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку потребує формування нових підходів до вироблення стратегії збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку держави в цілому та її регіонів. Зважаючи на те, що кожна країна має певні особливості розвитку та стартові умови для здійснення трансформаційних перетворень, постає проблема вибору адекватної стратегії сталого розвитку. Цей підхід передбачає врахування диференціації країн за рівнем збалансованості розвитку. У відповідності до загальнодержавної стратегії розвитку повинні будуватися стратегії сталого розвитку регіонів. Відмінності в стані соціально-економічного розвитку та екологічного стану різних регіонів України визначають необхідність специфічного підходу до розробки та реалізації стратегії сталого соціально-екологічного розвитку економіки для кожного регіону України.

Вибір засобів реалізації при розробці стратегії сталого збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку регіону має відбуватись з обов'язковим врахуванням наступних критеріїв: рівень розвитку, стадія життєвого циклу регіону, рівень ризику реалізації цілей розвитку. Ці розробки можуть бути використані обласними адміністраціями, агенціями регіонального розвитку України при опрацюванні моделей розвитку регіонів і формуванні стратегічних планів.

Очевидно що сучасна еколого-економічна ситуація в більшості регіонів України сформувалася упродовж багатовікової історії розвитку

продуктивних сил. Нинішні трансформації еколого- економічної ситуації зумовлені насамперед значним техногенним навантаженням на довкілля [5]. Позитивні зрушення в цьому напрямку можливі лише за умови неухильної реалізації основ концепції сталого збалансованого розвитку у державі в цілому.

На нашу думку, реалізація на практиці засад сталого розвитку регіону має бути пов'язана з необхідністю: створення концепції соціально- економічного розвитку регіону на близьку і тривалу перспективу; узгодження перспектив розвитку регіону із сформованою упродовж століть інфраструктурою основних галузей промисловості, сільського господарства та туристично- рекреаційного комплексів; реалізації науково обґрунтованого контролю за пріоритетними виробничими галузями і затвердженими нормами викидів шкідливих речовин; відкритістю, прозорістю інформаційного доступу громадськості до всіх еколого- економічних рішень та проектів, що розробляються і увалюються в регіоні.

Екологічна модель розвитку та характер ресурсопереробки визначають геоекономічні конкурентні перспективи економіки регіону, закріплюють за нею відповідне місце в системі географічного поділу праці. В сучасному світі існує механізм диспропорційного розвитку країн та окремих регіонів, який формується об'єктивними економічними процесами та суб'єктивними зусиллями щодо формування моделі економічної спеціалізації, інноваційного розвитку у відповідності до певних технологічних пріоритетів. Факторна спеціалізація може призвести до консервації технологічно примітивних та екологічно брудних виробництв.

Важливим інструментом екологізації моделі господарювання є модифікація механізму міжнародних економічних відносин у відповідності до принципів справедливого розподілу екологічної відповідальності, фінансових зобов'язань та повноважень країн [1].

Неможливість розв'язати глобальні проблеми виключно на місцевому та національному рівнях зумовлює необхідність створювати та задіювати

можливості усього людства, або його переважної чи найбільш економічно та технічно розвинутої частини. А це, в свою чергу, актуалізує задачі щодо організації міжнародних зусиль, вироблення відповідних інституційних структур та організаційно-правових інструментів та нормативів.

Таким чином, реалії сучасного суспільного розвитку та глобалізації економічних відносин створюють ситуацію, за якої господарський розвиток окремих регіонів та наслідки екологічної політики слід розглядати в рамках єдиного блоку економіко- екологічних питань. Фактично йдеться про нову парадигму сучасного розвитку, яка інтегрує не тільки проблематику розподілу обмежених ресурсів та вивчення процесів їхньої переробки, але й широкий спектр відносин геоекономічного характеру та еколого-економічних перспектив розвитку процесів матеріального відтворення.

Список літератури:

1. Вербицький Ю. Економічно-екологічна складова процесів глобалізації // Збірник наукових праць. Вип. 35 / Відп. ред. В.Е.Новицький. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2002. – С. 249- 256.
2. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації. – Луцьк: Вид-во «Надстир'я», 2001.– 528 с.
3. Гуцуляк Г. Д. Еколого-економічні проблеми сталого розвитку природокористування. – Чернівці: Прут, 2009. – 164 с.
4. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування / В.О. Паламарчук (наук.ред.). — Д. : Пороги, 2004. — 258 с.
5. Химинець В. Регіональні аспекти стійкого еколого-економічного розвитку // Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: економіка: зб. наук. пр. – Ужгород: УжНУ. – 2001 . – Вип. 7. – С. 148-154.